

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

י

עין משפט
נר מצוה

לה א מיי פ"ט מהל'
עבודת כוכבים ה"ה
טו"ע י"ד סימן קמח
מק"ק ו' :

רבינו הגאון

הוא שטרך דהיה כתיב
ביה שית שנק יתירא וכו'
פי' יצא שטרך לפני רב
נחמן שערין לא הגיע
לחברון הסופר למלכות
יון (ל' שהיה לו שבתוב ד'
שנים או ה' ואמר רב נחמן
כי זה הסופר שכתב שטר
זה דייקא הוא שמלכות
יון משנת ג' אלפים ומתי"ג
לברייתא עולם המוסף
[שית] וגם שטרך שכלכו
בעולם ואמר מניין אלו ג'
שנים ומחשבו משנת ג'
תמי"ג השטר שטר הוא:
אמר רב נחמן בגולה אין
מונין אלא למלכו יון
בלבר ותניא [כוותיה] דרב
נחמן. אמר רבינא מתי
נמי דייקא דקתני באחד
בנין רב נחמן בגולה אין
ותנין נמי באחד בתשרי
ראש השנה למלכו
ואסיק אלא לאו ש"מ
למלכות יון ש"מ: פ"ט
[יו"ט] גנוסאי של מלכוים
פי' גנוסאי בלשון יון יום
הלידה (ג' ואוקמי' אלא
מאי יום גנוסאי יום
שמעדין בן את מלכו
יאף על פי דלא מוקמי
מלך בן מלך מיהו על ידי
שאלה מוקמי בגון
אנטונינוס דשאלינו
למנוי אסורוס בריה
דמלכא וקיבלו מיניה.
קלוניא שלא חתן מס

ספרא דוקא כתביה. מאלן יש להכשיר שטר שלגנו הסופר
לברייתא עולם ואפילו דלג האלפים והמאות רק שכתב
זכך וכך לפרט שהרי צימיהס היו כותבין למלכות ויומי והסופר דלגו
דאי הוא כתיב נשטר כהדיא למלכות ויומי מאי הוא קאמר דלגא
ליציאת מנרים וכו' ואפ"ה לא אמרינן

למניינא אחרינא כתיבה ועד דמטי
ומניה לא עריף כיון שגולה אין מונין
אלא למלכות יון אף כאן אס דלג
לברייתא עולם כיון שאין לנו מונין
עמה כי אס לברייתא עולם אין לחוש
וגם אס דלג נמי האלפים אין לחוש
מדקאמר בסמוך שנקיה לאלפא קמא
ונקטיה לאלפא בתרל' ויש ספרים
שגורסין שנקיה לכלל' ונקטיה לפרט'
ור"ם עשה מעשה שכתב שטר ככך
וכן לפרט' ודלג האלפים וגם בריית'
עולם: שאין' דהם לא כתב ולא
אשון. פירש הקונטרס שנקטקט
לשנים משלשן אומות ומימה דהא בני
ישמעאל ובני קטורה ועמון ומואב
שעמדו אחר דור הפלגה מאין בא
להם לשנים אס לא מאומה אחרת
לכן פירש ר"י כתב לשון חשוד
שהמלכים משמשין בו כעין חכמת
יומית והיינו דלמרינן במגילה (דף י'
וש) והכתיב לנצל שס ושאר שס זה
לשון ומאי קאמר דהא בלשון ארמי
הס מקפדים ועודס משמשין בו
אלא בודאי לשון מלכות קאמר ועי"ל
דלמרינן בצרשאי' רבה דנדור הפלגה
עלה היס והזיף הרצה משפחות מע'
אומות וכולן עמדו מישמעאל ובני
קטורה ואיכא למימר דכל הנך ירשו
לשון אומה ואומה שאזדה אכל דרומיים
למדו לשנים מאומה אחרת:

והתניא יום גנוסאי ויום הלידה.
מהשתא צעי לאחוי
ברייתא דמייתי בסמוך כולה אלא
השתא מייתי מינה בקולר ואומה שהיה
מתוך הא דידיה הא דכריה לא איהיה
יודע דברייתא כמו שהיא בסמוך אלא
מתוך על מה שהביא המקשה עוד
יש לומר דודאי ברייתא אחרת היא
וממשנתניי לא היה יכול להקשות
דמתניין משמע דמיירי שני בני
אדם שמארכת כ"כ בלשונה יום גנוסאי
של מלכים ויום הלידה אכל ברייתא
דקתני נה יום גנוסאי ויום הלידה
משמע דלא מיירי אלא כדאס אחר:
סדר

דלא מוקמי מלכא בר מלכא ע"י שאלה מוקמי בגון אסורוס בר אנטונינוס
דמלך א"ל אנטונינוס לרבי בעינא דימלוך אסורוס ברי תחותי ותתעביד
טבריא קלניא ואי אומא להו חדא עבדי תרי לא עבדי אייתי גברא ארכביה
אחבריה ויהב ליה יונה לעילאי [בידיה] וא"ל לתתאה אימר לעילא דלמפרח
מן ידיה יונה אמר שמע מינה הכי קאמר לי את בעי מינייהו דאסורוס ברי
ימלוך תחותי ואימא ליה לאסורוס דתעביד טבריא קלניא א"ל מצערין לי
חשובי [רומיאן] מעייל ליה לנינא כל יומא עקד ליה פוגלא ממשרא קמיה
אמר ש"מ הכי קאמר לי את קטול חד חד מינייהו ולא תתגרה בהו בכוליהו
ולימא

מניין: הא דידיה הא דכריה. כשמעמדין בן מלך צחי אציו להחיותו במלכות שמה האז ועושה אותו יום
ראש ומוקמי. רומיים מלכה בר מלכה. כל הני יום אידיהן דמתני' דרומיים נינהו כדתיניא לעיל [ח:] יום שפסקה בו רומי מלכות ומתא [ת.] רומי עשמה
קלגלח: כתב ולשון של רומיים מאומה אחרת צאה להן אחרים תקנו להן כל ספריהם: ע"י שאלה. נוטלין רשות מן השמים ומבקש האז מן
להעמיד בנו תחתיו: בגון אסורוס בן אנטונינוס דמלך. על ידי שאלת אציו: קלניא. בת חורין שלח תתן מס לעולם משום דלית בה רבנן
ואנטונינוס עצמו היה משמש צפני רבי דלקתן [ע"פ] ומשום הכי היה אוהב לרבנן: אייתי רבי גברא ארכביה וכו'. כלומר הרב את כן עליהן
ונוטלין ותהא טבריא מסורה צידו: ואימא ליה. לנכך דליפרמה ליונה מן ידיה כלומר דליעבד טבריא קלניא להוליהא ממחת עולו:
ולימא

שית שנין יתירא. שגל לפני צ"ד צגנה שנכתב בו ומלא בו ש
שנים יותר ממניינים כגון שהיו עומדים בשנת חמש מאות למלכות יון
וכו היה כתוב בשנת חמש מאות ושש שנים ליה פלוגי מפלוגי וקמס היה
כתוב ולא היה כתוב בו שום מלכות: מאוחר הוא. מזה עשה עמו
טובה ומלא לו שעבוד קרקעות של שש
שנים וכל מי שקנה קרקעו בתוך שש
שנים אינו מפסיד שהרי זמן מכירה
קודם לזמן טריפת השטר: ועד דמטי
ומניה לא עריף. אינו יכול לטרוף
לקוחות אלא אותן שקימו ממנו משש
ואילן: ספרא דוקא כתיבה. מדקדק
במשבנות הוא ואינו הולך אחרינו
שאין לנו מתחילין למנות למחלת
מלכות יון אלא לאחר שש שנים שמלכו
צעילס והוא מונה למחלת מלכותן
ושעבודו מיום כתיבתו הוא ומיהוס
והלאה יטרוף ואין כאן מחילה לפי
שמשש מאות שלנו חן חמש מאות ושש
למחלתו ממי. דהאי דמניין לשטרי
לש"פ שנים קודם חורבן דמנין למלכי
יון דתימא דהקן שית שני יתירא
היינו האי דלמחיל למימי ממחלת
מלכות דניחא לך למימר הכי ולא
ניחא לך למימר מאוחר הוא לפי שאין
דקך למחול שעבודו שמה ימכור זה
כל נכסיו בתוך זמן האמור ויפסיד
את חובו: דלמא. צין אכן צין הא
ספרא לאו דמניין לש"פ שנים קודם
חורבן הוא דמנין אמלכות יון אלא
ליציאת מנרים מנין: ועקביה לאלפא
קמא. דמיציאת מנרים ומתחילין
למימי ממחילת אלפא בתרל' והיה
שנה ראשונה ליון שפסקה מלכותן
צכל העולם דמיציאת מנרים ועד
חורבן אלף ושי"פ שנים מ"פ שנים
עד ציין בית ראשון ומ"י דציניו הרי
תמ"ז ושצעים דגלות צבל ות"כ דבית
שני הרי אלף ושי"פ שנים ומלכות יון
נמי שפסקה צכל העולם ג' מאות
ושמונים שנים קודם חורבן שהוה
תתלת אלף ושי"פ [ובין דדעתין איציאת
מנרים ליכא למתלי הנך שית שנין
אלא במחילת השעבוד ושטר מאוחר
הוא: אין מונין אלא למלכי יונים.
ובין דלמלכות יון מניין ואיכא למיתלי
בהן שית שנין בספרא דוקא תלין
ציה וכן תלין ליה במחילת השעבוד
שאין כל אדם עושה כן: דיקא.
למלכות יון מניין: לשטרות. דכל
אימת דקאי מלכא מי מניי שילאי
אדר סלקא ליה שמה וניסן ריש שמה
תינח למיכתב בשטרי: ואנן שפסקה
מסרי מניין. כל תשרי מחדשים
שמה. אלמא ודאי מניינא דידן למלכי
האומות הוא ואין לך מלכות באומות
מחלת שלש מאות ושמונים שנה
קודם (ה) אלא מלכות יון דאי סלקא דעתך
דהאי דמניין לשלש מאות ושמונים
שנה קודם חורבן דדעתין איציאת
מנרים מניסן צעו למימי ולחדשי
שמה דקיי"ל בשמעתא קמייתא במסכת

ראש השנה [ב:] דליציאת מנרים מניסן
ראש: ומו מוקמי. רומיים מלכה בר מלכה. כל הני יום אידיהן דמתני' דרומיים נינהו כדתיניא לעיל [ח:] יום שפסקה בו רומי מלכות ומתא [ת.] רומי עשמה
קלגלח: כתב ולשון של רומיים מאומה אחרת צאה להן אחרים תקנו להן כל ספריהם: ע"י שאלה. נוטלין רשות מן השמים ומבקש האז מן
להעמיד בנו תחתיו: בגון אסורוס בן אנטונינוס דמלך. על ידי שאלת אציו: קלניא. בת חורין שלח תתן מס לעולם משום דלית בה רבנן
ואנטונינוס עצמו היה משמש צפני רבי דלקתן [ע"פ] ומשום הכי היה אוהב לרבנן: אייתי רבי גברא ארכביה וכו'. כלומר הרב את כן עליהן
ונוטלין ותהא טבריא מסורה צידו: ואימא ליה. לנכך דליפרמה ליונה מן ידיה כלומר דליעבד טבריא קלניא להוליהא ממחת עולו:
ולימא

תורה אור השלם

1. רבה עקן נחתיך בגוים
כדו איתא באר.
עובדיה א ב

גליון הש"ס

גסרא וכו' מוקמי טבאי
בר טבאי. עין קמח ליון
אות קמו:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה ואן וכו'
קודם חורבן אלא מלכות
יון:

מוסף רש"י

ר"ה למלכוים. רעילס
היו למנות זמן שטרותיהם
לשנות התקן משנה שעמד
בה התקן. דלמרינן נסמ'
וינין (פ.) משום שלום
מלכות. וקצעי חמיס אחר
ניסן למחלת שנתו. ואפילו
עמד בשטט או נדאר למה
שנתו מהשניע יתן מתחיל
למנות לי שנה שניה ר"ה
ג. למאי הובתא.
לומר למה הובקע יום
מיחה למנין המלכים.
אימת שכל כל מלך וכל
מתחיל שנתו מיום שעמד
בו (שס.) לשטרות.
להבטח אחיה שטר מוכ
מוקדם למחלה ואחיה
מאחר (שס.) ולשטרות.
משמע שטר אסור לחדש
ולרוע מן המורה (שס.)

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

יא.

עין משפט
גר מצוה

הפדרה חבילה. אהבתינו שנקשרה **ניפורה נקיע נורה לאפיורה.** נוטל כולן מיני שררה הן זה למעלה מהן: וקרית גוים: **אנטונינוס ורני.** זה צא לייטוגיא צלעו: **לנון.** רפינא צלעו: **חיות** והיפוך מועילין למאלל: **פלחי כה.** עושין אותו יוס איד קבע כל ימי בנו העומד תחמיו: **אלמא.** מלל מלי ר"מ טעמא זשריפה אלמא לאו חק העובדי כוכבים הוא לשם עבודת כוכבים: **ורבנן.** דלנו טעמיהו זה קסברי חוקה היא להם: **ולא מדרכי האמורי.** אינה מדרכי האמורי לחוש ללא מעשה כמעשיהם (שמע ב): **חשינוסא הוא.** מי שזורפין עליו מראין שמיתתו חשונה להם חשינא להם המיתה שרפיו עליה ופלתו לעבודת כוכבים: **שעלוס טמוס.** צדקיהו כמי: **שעטוס מנה זורי.** משמע הכסף שרף. זורי משקל של זור והוא כ"ה סלעים והסלע ד' דינרים והדינר הוא משקל הזכו קושתטיני: **שעטוס מנה.** כלי תשמיש היו שזין שעטוס מנה: **ומידי אחרניא לא.** מפקדין אלל כלי תשמיש: **עוקרין.** כשהם הגדין לצד שעל פרסותיה עוקר וחומך אפוגרימ"ט צלעו: **כסוס שרכב עליו.** דהוא כלי תשמיש: **עיקור שיש זה עריפה.** שהנחמה ערפת עץ אסור לעשותו ואף על פי שאין סופו ליהנות ממנה אסור לגרום לנהמה טריפות צדיים: **מנשר**

נתפרדה חבילה

אונקלוס בר קלוגנימוס איגריי שדר קיסר גונדא דרומאי אבתריה משכינהו בקראי איגורו שדר גונדא דרומאי [אחרניא] אבתריה אמר להו לא חימרו ליה ולא מידי כי הוה שקלו ואזלו אמרו להו אימא לכו מילתא בעלמא ניפורה נקט גורא קמי פיפורה פיפורה לדוכסא דוכסא להגמונא הגמונא לקומא קומא מי נקט גורא מקמי אינשי אמרי ליה לא אמר להו הקב"ה נקט גורא קמי ישראל דכתיב יוה' הולך לפנייה יומם וגו' איגור [כולהו] הדר שדר גונדא אחרניא אבתריה אמר להו לא תשתעו מידי בהדיה כי נקמי ליה ואזלי הוא מוורתא [דמנחא אפתחא] *אותיב ידה עלה *ואמר להו מאי האי אמרו ליה אימא לן את אמר להו מנהגו של עולם *מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ ואילו הקב"ה עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ שנאמר ד' ישמר צאתך ובואך מיתהו ועד עולם איגורו תו לא שדר בתריה *ויאמר ר' *אל תקרי גוים אלא גוים זה אנטונינוס ורבי שלא פסקו מעל שולחנם לא חורת ולא קישות ולא צנון לא בימות החמה ולא בימות הגשמים דאמר

מז' צנון מוחתך אוכל חורת מהפך מאכל קישות מרחיב מעיים והא תנא דרבי רבי ישמעאל למה נקרא שמן קישואין מפני שקשין לגופו של אדם כחרבות לא קשיא הא ברברי הא בוטרי: **יום הלידה** יום המיתה: **מכלל דר"מ סבר** לא שנא מיתה שיש בה שריפה ולא שנא מיתה שאין בה שריפה פלחי בה לעבודת כוכבים אלמא שריפה לאו חוקה היא מדרכי האמורי ואי חוקה היא אנן היכי שרפינן והכתוב יבחוקותיהם לא תלכו אלא דב"ע שריפה לאו חוקה היא אלא חשיבותא היא והכא בהא קמיפלגי ר"מ סבר לא שנא מיתה שיש בה שריפה ולא שנא מיתה שאין בה שריפה פלחי בה לעבודת כוכבים ורבנן סברי מיתה שיש בה שריפה אישביא להו ופלחי בה ושאין בה שריפה לא חשיבא ולא פלחי בה גופא ישרופין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי שנאמר *בשולוס תמות ובמשרפות אבותיך המלכים וגו' *וכשי ששורפין על המלכים *כך שורפין על הנשיאים ומה הם שורפין על המלכים מיטתן וכלי תשמישן ומעשה שמת ר"ג הזקן ושרף עליו אונקלוס הגר שבעים מנה צורי והאמרת מה הן שורפין עליהם מיטתן וכלי תשמישן אימא בשבעים מנה צורי ומידי אחרניא לא והתניא *עוקרין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי אמר רב פפא סוס שרכב עליו ובהמה טהורה לא והתניא *עיקור שיש בה טריפה אסור ושאין בה טריפה מותר *ואזיהו עיקור שאין בה טריפה המנשר

א [טושי"ע י"ד סי' רפה סעיף צ' בהגות: לז ב מ"י פ"ד המלכות דעות הלכה טו ע"י: ל"ח ג ד מ"י פ"ד מה' אלל הלכה טו ע"י: ש"ע י"ד סי' שמח סעיף א [ויכר אלפס עור ממעד קטן ע"ל ר"ל:]:

רבינו חננאל

נפרדה חבילתו. אונקלוס בר קלוגניקוס איגריי שדר קיסר גונדא דרומאי בתריה משכינהו בקראי גיורינהו הדר שדר אחרניא ואמר להו לא חימרו ולא מידי אמר להו אימא לכו מילתא בעלמא ניפורה נקיע טמוס לאפיורה שווא פתח ממנו האבוקה לפיזו כון אפיפרא לירוסא דוכסא להגמונא הגמונא לקומא קומא הוא המלך מי נקט אבוקה קמי חד אמרו ליה לא אמר להו והא בישראל כתיב יה' הולך לפנייה יומם וגו' יש אימא בעולם כפרום איגריי הדר שדר וכו' ויאמר ה' לא שני גוים בבטנך שני גאים כבוד אחד זה אנטונינוס ורבי שלא פסק משולחנם לא חורת ולא קישות קישואים קשנים ולא צנון *מתני' יום הלידה יום המיתה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים כל מיתה שאין בה שריפה וכו' ש"מ דשרפה חוקת עבודת כוכבים היא אי הכי הא דתניא שורפין על המלכים ולא מדרכי האמורי אנן היכי שרפינן יבחוקותיהם לא תלכו ודחי' לא דכולי עלמא שרפה לאו חוקת עבודת כוכבים היא חשיבותא היא ובהא פליגי ר' מאיר סבר לא שנא מיתה שיש בה שריפה ולא שנא מיתה שאין בה שריפה חשיבא להו ופלחי בה לעבודת כוכבים ורבנן סברי מיתה שיש בה שריפה כלימור מיתה אדם חושב שיש בה שריפה פלחי לה לעבודת כוכבים מיתה שאר בני אדם שאין בה שריפה לא חשיבא להו ולא פלחי בה לעבודת כוכבים: **גופא** לעבודת כוכבים: **גופא** שורפין על המלכים מדרכי האמורי שנאמר בשולוס תמות ובמשרפות אבותיך וגו'. וכשם שורפין על המלכים כן שורפין על הנשיאים ומה שורפין עליהם מיטתן וכלי תשמישן ומעשה שמת ר"ג הזקן ושרף עליו אונקלוס הגר שבעים מנה צורי ושורף עליו אונקלוס בשבעים מנה צורי. ותניא עוקרין על המלכים ואין בו משום דרכי האמורי אמר רב פפא סוס שרכב עליו ובהמה טהורה לא והתניא *עיקור שיש בה טריפה אסור ושאין בה טריפה מותר *ואזיהו עיקור שאין בה טריפה המנשר

הוא משום חשיבות לפי מסקנא דהכא ולהכי אפילו רבי יהודה מודי דלא גמרינן מינייהו אי כמינא צדאורייתא (ב) ולא חק לעבודת כוכבים הוא אכל ואזלי אי לא הוה כמינא צדאורייתא לא היה לנו להתנהג אף כמנהגן של שנות וסיף אינו כמינא צדאורייתא לכן שולחנא פליגי ויש לקיימו בקופין צעיר הנדחת נמי דכתיב (דברים יג) לפי חרב אינא למימד דקופין הוא בכלל חרב ורבנן סברי דאיכא טעמא חסם דקופין מיתה מנוולת לא עבדינן כדאמרין חסם: **עוקרין ע' המלכים.** וכו' ומאלי לא פריך והאיכא עבר צעלי חיים כדפריך לקמן (דף יג) גבי נושא ונותן צדוק של עבודת כוכבים דשנלמא משום כל תשחית ליהא דכיון דלכודו של מלך עושין כן אין כאל השחתה אלל הו כמו חריפין של מאה מנה אלל עבר צעלי חיים אין הותר ו"ל דשאני כבוד המלך שהוא כבוד לכל ישראל ואמי כבוד רבים ודמי עבר צעלי חיים: **עיקור שיש בה טריפה.** פ"ה דאסור לגרום טריפות לנהמה טריפות חסם שיהא אסור לגרום להם טריפות ואי משום כל תשחית הוא חס כן היכי מוכח מהכא דמיירי צנהמה טריפה אפילו צנהמה טמאה נמי שייך אסור כל תשחית ועוד קשיא דמתוספתא דאסור ומותר אכליה קאי לכן נראה לפרש אסור צהבילה והכי תניא צהבילא צתוספתא דשעת (פ"ח) עוקרין על המלכים ולא מדרכי האמורי עיקור שיש זה עריפה אסור צהבילה ומותר בהנאה עיקור שאין זה עריפה מותר צהבילה וא"מ מאי קמ"ל צרישא פשיטא דאסור צהבילה יש לומו דמותר בהנאה אנטריכא ליה שלא לאסור בהנאה מפני כבוד המלך וגם צרישא אנטריכא לאשמעינן אף היתר אכליה שלא לאסור מפני כבוד המלך: